

**РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 20

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20**О - 59****УДК: 37: 371: 372: 373: 378****Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.**

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28.02.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

2. З академії педагогічних наук України //Математика в школі.–1998.–№4.–С.2.
 3. Крайчук О. В. До проблеми відбору змісту шкільного курсу математики /Педагогіка та психологія: Збірник наукових праць. – Вип.19. – Ч.1. – Харків: ХДПУ, 2001. – С. 102–106.
 4. Колмогоров А. Н. Современная математика в современной школе //Математика в школе. – 1971. – № 6. – С. 8–10.
 5. От министерства просвещения СССР //Математика в школе. – 1981. – №4. – С. 7–15.
 6. Совершенствование содержания образования в школе /Под.ред. И. Д. Зверева, М. П. Кашина. – М.: Педагогика, 1985. – 272 с.
 7. Столяр А. А. Педагогика математики. – Минск: Высшейшая школа, 1986. – 414с.: ил.
- Одержано редакцією 22.01.2002 р.

УДК 371.72:37132.1:004.5

В. Ю. ПАНАСЮК

ДЕЯКІ ГІГІЄНИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ УРОКІВ ІНФОРМАТИКИ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРА

З кінця ХХ століття у суспільному розподілі праці центр уваги зміщується на види діяльності, пов'язані з використанням сучасних інформаційних технологій. Вирішення проблеми інформації у державі невіддільне від розв'язання проблеми інформатизації освіти [2].

Одним з шкільних предметів, який вчить дитину працювати з інформацією, розвивати логічне мислення, висувати гіпотези, приводити інформацію у систему є “Основи інформатики і обчислювальної техніки”. Поряд з визнанням необхідності та корисності введення такого курсу з застосування такої техніки у школі зростає тривога за здоров'я дітей [7].

Відомо, що комп'ютери здійснюють негативний вплив на системи організму людини [2, 3, 8]. Найбільш вразливими є нервова, імунна, ендокринна і статева системи [5, 11, 13]. Головними факторами шкідливого впливу на організм людини є: комп'ютерне випромінювання (електромагнітне і електростатичне поля), мигтіння, робоча поза, порушення ергономічних норм [1]. Особливо небезпечні ці фактори для організму дітей, вагітних жінок, людей з ослабленим імунітетом.

Опитування учнів 10-11-х класів м. Києва і Київської області показало, що тільки 23,8% дітей не відмічають втоми, працюючи за комп'ютером. Втома з'являється вже через 15-30 хвилин роботи у 6,45% учнів, через 1 годину у 17,2%, через декілька годин у 50-54%. Відчувають біль у спині – 16,7% учнів, у м'язах – 22,1%, головний біль – 36,4%, дискомфорт очей – 62,3% загальний дискомфорт – 37,7%, погіршення зору – 12,6% [4].

Протягом ряду років Інститут вікової фізіології РАО вивчав функціональний стан ЦНС, серцево-судинної системи і зорового аналізатора, загальну та розумову працездатність дітей 6 років у процесі роботи за ПК. Аналіз досліджень проводили із врахуванням групи здоров'я дітей. Було з'ясовано, що функціональний стан ЦНС і зорового аналізатора, загальна і зорова втома залежать від стану здоров'я дошкільників [11].

Як свідчать дані Польки Н. С. [6] у молодших школярів за 4 роки початкової освіти з використанням ПК, виявляється тенденція до підвищення частоти захворювань органів травлення, ЦНС, органів чуття, опорно-рухового апарату, хвороб шкіри, підшкірної клітковини у порівнянні з однолітками, що навчалися без використання ПК. Забродська Л. М. [4], яка досліджувала вплив занять інформатикою на дітей дошкільного віку вважає, що заняття в режимі праці 15 хвилин в день 1-2 рази на тиждень при дотриманні гігієнічних вимог до обладнання комп'ютерного класу не мають негативного впливу на стан здоров'я дошкільників.

Отже, результати більшості наукових досліджень свідчать про необхідність дотримання певних гігієнічних нормативів при роботі з ПК в школі. На основі аналізу даних багатьох досліджень ВООЗ в 1997р. була зроблена доповідь “Видеосплейные терминалы и здоровье пользователей” [8]. З цього періоду усі країни світу, в т.ч. і Україна, створили певні гігієнічні рекомендації для працюючих з ПК [8, 10, 12]. Постановою №9 від 30 грудня 1996 року головним санітарним лікарем України затверджені санітарні правила та норми “Влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах (ПК)” (ДЕ ап П.І.Н. 5.5.6.009 – 98).

Цією постановою встановлені гігієнічні вимоги до:

- приміщень де розміщені ПК;
- рівнів чинників, що створюються комп'ютерами під час роботи;
- виготовлення і експлуатація вітчизняних та експлуатації імпортованих комп'ютерів, які застосовуються в закладах освіти та інших закладах, що проводять комп'ютерні заняття з дітьми та підлітками;
- організації і обладнання робочих місць;
- мікроклімату і освітленню приміщень;
- організації режиму праці учнів на ПК та ін.

Згідно вимог до організації режиму праці учнів з ПК неперервна робота повинна становити:

- для учнів 10-11 класів – 30 хв., а під час спарених уроків не повинна бути більшою за 25-30 хв. на першому уроці, а на другому – 15-20 хв.;
- для учнів 8-9 класів – 20-25 хв.;
- 6-7 класів – до 20 хв.;
- 2-5 класів – до 15 хв.

Але в доступній нам літературі ми не знайшли гігієнічної характеристики уроку інформатики за рангом складності і його місця в розкладі занять у учнів різних вікових груп.

З'ясування цього питання і стало метою нашої роботи.

Завданнями роботи були:

1. З'ясування впливу роботи з ПК на рівень розумової працездатності школярів.
2. Вивчення впливу ПК на гостроту зору.
3. Визначення впливу ПК на поле зору.
4. Характеристика змін кров'яного тиску і частоти серцевих скорочень при роботі з ПК.

Для оцінки розумової працездатності ми використали методику: "коректурна проба" (буквений варіант – таблиця Анфімова) [9]. Визначення гостроти зору, поля зору, частоти серцевих скорочень, кров'яного тиску проводили за загальноприйнятими методиками.

Дослідженням було охоплено 49 учнів: 10 учнів другого класу, 22 учні сьомого класу, 17 учнів одинадцятого класу ЗОШ м. Рівного, що один-два рази у тиждень мали уроки інформатики. Дослідження проводили на початку і в кінці уроку інформатики. Оскільки уроки математики мають найбільш високий ранг складності [15] і близькі за змістом до уроків інформатики контрольні аналогічні дослідження проводили на уроці математики. Учні другого класу займалися у першу зміну, а мали уроки інформатики (факультатив) у п'ятницю у другу зміну о 14⁴⁰, учні сьомого класу – в середу о 12¹⁵ та в четвер об 11-й годині, хоча займалися у другу зміну. Учні одинадцятого класу мали уроки інформатики в першу зміну у вівторок шостим уроком і у п'ятницю сьомим уроком, а уроки математики у середу 5 – 6 уроками, а у п'ятницю 3 – 4 уроками. В других і сьомих класах уроки математики проводились в першу зміну.

За комп'ютером діти всіх досліджуваних класів працювали 35-40 хвилин, що значно перевищує допустимі санітарно-гігієнічні норми. Обладнання комп'ютерного класу відповідало гігієнічним вимогам. В таблиці 1 представлена динаміка розумової працездатності на уроках інформатики і математики школярів різних вікових груп.

Як видно з даних таблиці 1, достовірне збільшення кількості помилок спостерігалось у школярів молодшого, середнього і старшого віку як на уроках інформатики, так і на уроках математики. Достовірної різниці в кількості помилок в кінці уроків математики і інформатики у середніх і старших школярів не було, тоді як молодші школярі в кінці уроку інформатики робили більше помилок, ніж на уроці математики ($p < 0,01$). Отже молодші школярі більш стомлювались на уроці інформатики ніж на уроці математики. Можливо, це було зумовлено тим, що урок інформатики проводився у другу зміну.

В таблиці 2 представлені дані визначення гостроти зору. Вони свідчать, що у школярів усіх вікових груп після уроку інформатики спостерігалось достовірне зниження гостроти зору, тоді як після уроку математики зміни гостроти зору були достовірними лише у старших школярів. Це, вірогідно, пов'язане із значно більшим об'ємом зорової роботи на уроці математики учнів старших класів, порівняно з середніми і молодшими.

Таблиця 1

Кількість помилок (%) на уроках інформатики та математики у школярів різних вікових груп

Вік	Назва предмету	Статистичні показники			
		M	$\pm m_d$	t	p
1	2	3	4	5	6
Молодший шкільний	Математика				
	- початок уроку	1,01	0,36	2,09	<0,01
	- кінець уроку	2,14			
	Інформатика				
Середній шкільний	- початок уроку	1,61	0,55	3,39	<0,01
	- кінець уроку	3,73			
	Математика				
	- початок уроку	0,76	0,12	8,08	<0,001
Старший шкільний	- кінець уроку	1,7			
	Інформатика				
	- початок уроку	0,46	0,61	5,35	<0,001
	- кінець уроку	1,7			
Старший шкільний	Математика				
	- початок уроку	0,63	0,13	3,05	<0,01
	- кінець уроку	0,98			
	Інформатика				
Старший шкільний	- початок уроку	0,77	0,16	3,2	<0,01
	- кінець уроку	1,38			

Дослідження поля зору правого та лівого ока у школярів усіх вікових груп (табл. 3) свідчить про достовірне зменшення поля зору після уроків інформатики і відсутності змін після уроків математики. Отже, можливості засвоєння зорової інформації після уроку інформатики з використанням ПК зменшується. Це необхідно враховувати при організації наступного уроку.

Показники кров'яного тиску і частоти серцевих скорочень на початку і в кінці уроків математики і інформатики представлені в таблиці 4.

Дані таблиці свідчать, що уроки математики і інформатики не спричиняли достовірних змін систолічного і діастолічного тиску у школярів старшого шкільного віку, тоді як у учнів середніх класів мало місце достовірне підвищення систолічного і діастолічного тиску, а у молодших школярів зниження систолічного в межах вікової норми. Підвищення кров'яного тиску після уроку інформатики у середніх школярів зумовлене, на наш погляд, як особливостями механізмів регуляції в підлітковому віці, так і перевищенням часу роботи з ПК (перевтома).

Достовірне збільшення частоти серцевих скорочень спостерігалось в кінці уроків математики і інформатики у дітей всіх вікових груп (табл. 4), але воно було незначним і в межах нормальних величин.

Таким чином аналіз результатів вивчення показників діяльності ЦНС, органів зору і серцево-судинної системи на уроках інформатики і математики свідчить, що рівень зниження розумової працездатності в кінці уроків інформатики і математики у середніх і старших школярів є рівнозначним, тоді як у молодших школярів працездатність в кінці уроку інформатики достовірно нижче що, можливо, пов'язано із значним перевищенням регламентації часу роботи з ПК.

Зниження гостроти і поля зору спостерігається в кінці уроку інформатики у школярів усіх вікових груп, тоді як після уроку математики ці зміни несуттєві.

Збільшення частоти серцевих скорочень спостерігається як на уроці інформатики, так і на уроці математики у дітей всіх вікових груп, тоді як підвищення кров'яного тиску характерне лише для школярів середнього шкільного віку в кінці уроку інформатики, а його зниження – у молодших школярів.

Таблиця 2.

**Показники гостроти зору на уроках інформатики та математики у дітей
різних вікових груп**

Вік	Назва предмету	Показники	Статистичні показники				
			M	$\pm m_d$	t	p	
1	2	3	4	5	6	7	
Молодший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку	Праве око	0,88 0,85	0,009	1,6	>0,05	
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		0,92 0,78	0,09	2,9	<0,05	
Середній шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку		0,95 0,91	0,025	2,4	>0,05	
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		0,96 0,82	0,022	6,36	<0,001	
Старший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку		0,93 0,89	0,01	3,2	<0,01	
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		0,99 0,93	0,02	9,3	<0,001	
Молодший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку		Ліве око	0,87 0,85	0,009	2,4	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			0,89 0,77	0,02	6	<0,001
Середній шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку			1,0 0,91	0,023	1,91	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			0,96 0,83	0,023	5,65	<0,001
Старший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку			0,92 0,91	0,008	2,14	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			0,94 0,92	0,014	8,57	<0,001

Таблиця 3

Показники поля зору на уроках математики і інформатики у дітей різних вікових груп

Вік	Назва предмету	Показник	Статистичні показники			
			M	$\pm m_d$	t	p
1	2	3	4	5	6	7
Молод- ший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку	Праве око 0-180°	127,5	0	0	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		127,5			
	Математика - початок уроку - кінець уроку	60°-120°	128,5	2,24	3,3	<0,01
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		125			
	Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	131,5	0	0	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		131,5			
Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	130,5	2,35	4,95	<0,01	
Інформатика - початок уроку - кінець уроку		126,5				
Середній шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку	Праве око 0-180°	132,5	0	0	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		132,5			
	Математика - початок уроку - кінець уроку	60°-120°	133	2,12	5,1	<0,001
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		128			
	Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	128	0	0	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		128			
Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	129	2,2	3,4	<0,01	
Інформатика - початок уроку - кінець уроку		125,5				
Старший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку	0-180°	109	0	0	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		109			
	Математика - початок уроку - кінець уроку	60°-120°	107,2	1,8	4,1	<0,01
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		1105,5			
	Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	138	0	0	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		138			
Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	139,4	1,86	3,8	<0,05	
Інформатика - початок уроку - кінець уроку		137,1				
Старший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку	0-180°	129	0	0	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		129			
	Математика - початок уроку - кінець уроку	60°-120°	130	1,83	3,2	<0,01
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		127,1			
	Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	123	0	0	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		123			
Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	121,5	1,76	3,9	<0,01	
Інформатика - початок уроку - кінець уроку		118				
Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	129	0,3	2,53	<0,05	
Інформатика - початок уроку - кінець уроку		127,5				
Математика - початок уроку - кінець уроку	120°-60°	131	2,11	3,8	<0,001	
Інформатика - початок уроку - кінець уроку		125,5				

Таблиця 4

Показники кров'яного тиску (систолічного і діастолічного) і частоти серцевих скорочень на уроках математики та інформатики у школярів різних вікових груп

Вік	Назва предмету	Показник	Статистичні показники				
			M	$\pm m_d$	t	p	
1	2	3	4	5	6	7	
Молодший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку	Систолічний тиск	110,7 110	0,71	1	>0,05	
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		109 100	1,02	8,86	<0,001	
Середній шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку		109,3 109,3	0	0	>0,05	
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		102,6 116,7	2,87	2,34	<0,05	
Старший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку		110 108,5	0,98	1	>0,05	
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку		110 112,1	2,61	1,5	>0,05	
Молодший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку		Діастолічний тиск	77,1 70,7	0,95	1,51	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			72 76	7,9	0,76	>0,05
Середній шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку			72 67,7	1,3	1,31	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			72 83,3	3,22	3,51	<0,05
Старший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку			71,8 72,5	1,27	0,56	>0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			71,8 73,9	2,14	1	>0,05
Молодший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку	Частота серцевих скорочень		74,7 76,2	0,3	4,3	<0,05
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			74,4 76,6	0,87	2,53	<0,05
Середній шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку			76,1 87,8	0,83	14,15	<0,001
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			75,27 80,55	0,25	6,92	<0,001
Старший шкільний	Математика - початок уроку - кінець уроку			70,8 72,3	0,29	4,86	<0,001
	Інформатика - початок уроку - кінець уроку			72,35 74,65	0,29	7,9	<0,001

Висновки

1. За впливом на системи організму школярів урок інформатики з використанням ПК необхідно віднести до рангу найскладніших предметів для учнів усіх вікових груп.

2. Уроки інформатики повинні стояти в розкладі уроків в години найвищої працездатності школярів (2-м уроком в молодших класах і 3-м в середніх і старших).

3. Після уроку інформатики бажано проводити велику перерву, щоб зняти загальну і зорову втому.

4. Збільшення регламентації часу роботи школярів з ПК веде до негативних змін з боку ЦНС і серцево-судинної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаровська В. М. Діти і нові інформаційні технології: К. // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – №3. – С. 54.
2. Жебровский Б. М., Ломановська В. Г. Інформатизація навчального процесу: крок до XXI ст. К. // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1998. – №3. – С. 3.
3. Жук І. Комп'ютери – не ворог, але треба вміти з ним дружити // Ваше здоров'я. – К. – 1999. – №36. – С. 5.
4. Забродська Л. М. Проблема інформатизації освіти // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – №3. – С. 54.
5. Нікітіна В. М. Комп'ютер: шкідливість, захисний екран // Київські відомості. – 1998. – 6 лютого. – С. 6.
6. Полька Н. С. Захворювання молодших школярів, які з 1-го класу навчаються на ПК // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2000. – №2. – С. 42.
7. Полька Н. С. Гігієнічні норми при роботі з ПК // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2000. – №2. – С. 42.
8. ВООЗ Видеосплейные терминалы и здоровье пользователей. – М.: Медицина. – 1989.
9. Гуминский А. А., Леонтьева Н. Н., Маринова К. В. Руководство к лабораторным занятиям по общей возрастной физиологии. – М.: Просвещение. – 1990. – С. 118-121.
10. Добрынин А. Офисные мониторы. – М. // Мир ПК. – 1996. – №10.
11. Изотова Т. А. Влияние занятий с использованием компьютера на состояние здоровья школьников // Гигиена и санитария. – 1999. – №3. – С. 29.
12. Леонова Л. А., Бирёкович А. А., Саватива С. С. Гигиеническое нормирование длительности работы детей на ПК. М. // Гигиена и санитария. – 1996. – №2. – С. 25.
13. Лемешко В. В. Компьютерное зрение // АИФ: Здоровье. – 1999. – №46. – С. 15.
14. Никитина В. М. Гигиенические аспекты безопасности труда пользователей ПК // Комп'юЛог. – 1998. – №2.
15. Хрипкова А. Г., Антропова М. В., Фарбер Д. А. Возрастная физиология и школьная гигиена. – М.: Просвещение. – 1985.

Одержано редакцією 20.01.2002 р.

УДК 317. 062: 371. 036

Л. А. СЕРЕДЮК

ЗБАГАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЕЛЕМЕНТАМИ ТВОРЧОСТІ

Творчість – це діяльність, що має специфічні процесуальні риси, процедури (їх так і називають – творчі). І важливим принципом розвитку творчої особистості є спеціальне навчання цим процедурам.

Оскільки творчі процедури мають всезагальний характер: стосуються усіх об'єктів, явищ, процесів дійсності, усіх галузей знань, – вчителі всіх шкільних предметів мають навчати учнів одним і тим же творчим процедурам, проте кожний вчитель – засобами свого предмету (мовними, технічними, образотворчого, театрального мистецтва тощо).

Встановлено також, що вихідним моментом у організації процесу творчого розвитку учнів є наявність системи творчих завдань. Чимало дослідників доклали зусиль до її розробки у загальнодидактичному плані стосовно різних навчальних предметів, а також творчого розвитку учнів у позанавчальній діяльності.

ЗМІСТ

Голобородько О.А. Особистісно зорієнтована парадигма та її роль в оновленні морально-виховного процесу	3
Шутяк В.Г. Метод проектів та його використання на уроках трудового навчання в початкових класах	8
Коренева І.М. Система розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу	12
Єпик О.В. Рушійні сили та закономірності формування моральних цінностей.....	15
Галатюк Ю.М. Методологічні аспекти організації творчої навчальної діяльності з фізики	20
Крайчук О.В. Про розвиток змісту шкільної математичної освіти	25
Панасюк В.Ю. Деякі гігієнічні аспекти організації уроків інформатики з використанням комп'ютера.....	29
Середюк Л.А. Збагачення навчальної та позанавчальної діяльності старшокласників елементами творчості	35
Жигір В.І. Модель змісту підготовки вчителя обслуговуючої праці	39
Ігнатенко Г.В., Матющенко Н.Ю. Особливості включення ліворуких дітей до практичної діяльності у процесі трудового навчання.....	44
Перебудова В.І. Залучення учнів 5-7 класів на уроках з обробки тканин до технологічної діяльності	47
Воїтелева Г.О., Ємельяненко Л.І. Вивчення українських національних традицій та ремесел засобами трудового навчання.....	53
Денисюк Н.В. Екологічне виховання учнів на уроках обслуговуючої праці.....	58
Кирильчук Ю. В. Зміст активних методів навчання при вивченні предмету “Основи безпеки життєдіяльності”	61
Павелків О.М. Формування в учнів інтересу до професій сфери економіки та підприємництва	65
Мельник О.В. Диференціація змісту профконсультаційної роботи з школярами в процесі профільного трудового навчання.....	70
Кротова Т.Ф. Педагогічні умови ефективного застосування особистісно-орієнтованого підходу у становленні і розвитку інтересу до музичного виконавства у старшокласників.....	74
Сверлюк Я.В. Міжособистісні умови керування дитячим музичним аматорським колективом	80
Янцур М.С. Роль і зміст курсу “Психофізіологічні основи трудової підготовки школярів” у підготовці вчителя трудового навчання.....	83
Курок В.П., Ігнатенко С.В. Деякі аспекти вирішення проблеми спеціальної технічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання	87
Столінська З. Підготовка вчителів з техніки до реалізації загальнотехнічного змісту навчання в реформованій системі освіти в Польщі	91
Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Актуальність самостійної роботи студентів при вивченні інженерної графіки	94
Суховайненко О.М. Розвиток пізнавальної діяльності майбутніх учителів трудового навчання в процесі вивчення технічних дисциплін	99
Матвієнко О.В. Педагогічні аспекти розробки моделі підготовки менеджера інформаційної діяльності.....	102
Петронговський Р.Р. Формування патріотизму шкільного юнацтва засобами мистецтва.....	106
Димченко С.С. Педагогічні особливості формування майбутньої професійної діяльності М.Леонтовича	110
Романчук В. П. Організаційні аспекти профорієнтаційної роботи із старшокласниками.....	116
Столярчук Б.Й., Терлецький М.М. Темброво-динамічні особливості розвитку сучасної духової музики.....	120
Филипчук М.С. Мета і зміст навчально-виховної та творчої роботи в аматорському естрадному музичному колективі.....	128
Орлов В.Ф. Саморозвиток професійної культури вчителя мистецьких дисциплін.....	131
Відомості про авторів	137

Наукове видання**Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання
в закладах освіти****Збірник наукових праць****Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету****Випуск 20**

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н. Б.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 09.01.2002 р. Підписано до друку 28.02.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 17,32. Обл. вид. арк. 17,93. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20